

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

SS ./ riksåklagaren m.fl. ang. grovt rån m.m.

(Svea hovrätts dom den 17 maj 2018 i mål nr B 2352-18)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att inkomma med svarsskrivelse såvitt gäller frågorna om rubricering och påföljd.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag motsätter mig inte att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i fråga om rubricering och påföljd.

Bakgrund

Åtalet

SS åtalades för grovt rån enligt följande gärningsbeskrivning.

SS, YA, IY och en okänd person har den 6 oktober 2017 tillsammans och i samråd med våld och hot om våld stulit smycken och annan egendom från butiken Joel Jewelry på Nygatan 30 a i Södertälje. Den stulna egendomen var värd i vart fall ca 380 000 kr.

Våldet har bestått i att en av gärningsmännen – SS – puttade GB och tagit grepp på hans hals och att en av de andra gärningsmännen – IY – slagit honom på kroppen med en kofot, vilket orsakat smärta och sårskada.

Hoten har bestått i att gärningsmännen varit maskerade och beväpnade med olika tillhyggen i metall, vilka har höjts mot de personer som befunnit sig i butiken, samt att en gärningsman – SS – visat upp en skarpladdad pistol och gjort flera mantelrörelser med pistolen, vilket skett i syfte att visa att vapnet varit äkta.

I butiken befann sig GB, AB och JB under hela händelseförloppet och EY i det skede där hoten med tillhyggena skedde. Utöver detta har en gärningsman – YA – vaktat ingången till butiken och flyktbilen beväpnad med en större kniv.

Gärningsmännen har genom våldet och hoten hindrat de som befann sig i butiken från att ingripa mot att de slog sönder ett flertal montrar och stal innehållet.

Gärningen är att bedöma som grovt rån eftersom gärningen varit av särskilt farlig art då ett skarpladdat vapen använts, hoten med mantelrörelserna varit särskilt allvarligt och gärningen föregåtts av planering.

SS, YA och IY begick gärningarna med uppsåt.

Tingsrättens dom

Tingsrätten dömde SS för grovt rån i enlighet med gärningsbeskrivningen och bestämde påföljden till fängelse i sex år samt undanröjde tingsrätten tidigare utdömd skyddstillsyn. SS dömdes också för grovt olaga hot och grov vårdslöshet i trafik. Påföljden avsåg även brottsligheten i ett tidigare avgörande.

I rubriceringsfrågan anförde tingsrätten bl.a. följande.

Enligt utredningen har funnits stor risk för att vapnet hade kunnat avlossas, medvetet eller omedvetet, om inte annat när S slagit sönder montrar med vapnet. Att S vid ett flertal gånger, som mycket tydligt framgår av övervakningsfilmen, utfört mantelrörelser talar starkt för att han velat göra vapnet skjutbart genom att få det i ett skarpladdat läge. S har även riktat vapnet mot direkt mot GB men även övriga i butiken. Att något skott inte avlossats gör inte gärningen mindre allvarlig, framförallt mot bakgrund av omständigheten att pistolen fastnat enbart på grund av att SS uppenbarligen inte förstått hur vapnet hanteras ska hanteras samt att han haft plasthandskar på sig.

Vidare har åklagaren som grund för rubriceringen gjort gällande att gärningen föregåtts av planering. De tilltalade, S och Y, har i denna del uppgett att de överhuvudtaget inte varit involverade i någon planering. All planering ska nämligen skett av utomstående – personer de inte vågat namnge. S och Y har påstått att de knappt 20–30 minuter innan rånet ägde rum känt till vad de skulle göra. De kände inte ens till vilka personer de skulle utföra rånet med.

Omständigheten att S och Y av påstådd rädsla inte velat/vågat namnge – eller ens i övrigt lämna några som helst uppgifter beträffande de personer eller den organisation som påstås ha planerat rånet, medför att deras version av planeringsstadiet inte på något sätt kan verifieras eller kontrolleras. Tingsrätten anser att de tilltalades i denna del framstår som rena bortförklaringar och lämnar dem därför utan vidare avseende.

Omständigheter som i stället tyder på att rånet de facto var välplanerat är bl.a. att tre av rånarna hade likartad klädsel. Kläder som dessutom noga var anpassade efter gärningsmännens kroppsbyggnad/längd. Gärningsmännen hade även med sig kofötter, väskor och ett vapen. Den fjärde gärningsmannen, A, var dessutom klädd i vanliga gångkläder då hans uppgift var att stå ute på gatan och vakta flyktbilen, allt för att sannolikt inte dra till sig uppmärksamhet. Gärningsmännen hade även skaffat en flyktbil som dessutom var falskskyldad. Samtliga dessa omständigheter tyder på koordinering och planering. Tingsrätten anser därmed att åklagaren visat att gärningsmännen haft en gemensam

brottsplan och även att de innehaft vapen gemensamt och i samförstånd. Det är alltså fråga om ett rån där fyra män beväpnar sig med diverse vapen och lunchtid en fredag väljer att råna en juvelerbutik i de centrala delarna av staden.

Rekvisitet gärning av särskild farlig art är en grund som ger domstolen utrymme att beakta det sammanhang i vilket gärningen har företagits och om gärningen haft samhällsfarliga inslag. Vid en sammantagen bedömning av de omständigheter som ovan redogjorts för anser tingsrätten att gärningen, såsom åklagaren gjort gällande, ska rubriceras som grovt rån.

Hovrättens dom

Sedan SS överklagat tingsrättens dom till hovrätten ändrade hovrätten tingsrättens dom endast på så sätt att påföljden bestämdes till fängelse i fem år och sex månader samt skulle tidigare utdömd skyddstillsyn inte undanröjas.

Hovrätten anförde följande i rubriceringsfrågan.

Vid bedömningen av brottets rubricering beaktar hovrätten särskilt följande.

Rånet begicks mot en guldsmedsbutik av flera gärningsmän beväpnade med tillhyggen och avsåg betydande värden. SS var vid rånet beväpnad med en skarpladdad pistol. Som tingsrätten har redogjort för riktade SS också pistolen mot GB och utförde flera mantelrörelser. Även IY och YA hade tillhyggen, i form av en kofot respektive en större kniv. Flera personer utöver gärningsmännen befann sig vid rånet inne i guldsmedsbutiken. GB utsattes under rånet, utöver hoten med pistolen, för puttar och slag. Rånet har – som konstaterats tidigare – innefattat en arbetsfördelning mellan gärningsmännen och genomfördes på ett metodiskt sätt. Som sagts anser hovrätten att gärningen måste ha innefattat ett visst mått av planering. Till det som nu har redogjorts för kommer att rånet begicks mitt på dagen i centrala Södertälje, vid lunchtid en fredag när flertalet personer ur allmänheten har befunnit sig i butikens omedelbara närhet.

Vid en helhetsbedömning av omständigheterna vid brottet delar hovrätten tingsrättens bedömning att brottet är att bedöma som grovt. YA, SS och IY ska därför dömas för grovt rån och tingsrättens dom ska inte ändras i den delen.

Hovrätten ansåg att straffvärdet av det grova rånet motsvarade fängelse i fem år och att straffvärdet för den samlade brottsligheten motsvarade fängelse i fem år och sex månader.

Överklagandet

SS har överklagat hovrättens dom och yrkat bl.a. att gärningen ska bedömas som rån av normalgraden och att det utdömda straffet under alla förhållanden ska sänkas.

SS har som skäl för prövningstillstånd anfört att det vore av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör var gränsen rätteligen ska gå mellan rån av normalgraden och grovt rån och särskilt hur bedömningen av 8 kap. 6 § 3 brottsbalken (gärning av särskilt farlig art) ska göras. Att viss osäkerhet uppenbarligen tycks råda i rättstillämpningen avseende tolkningen av rekvisiten i 8 kap. 6 § brottsbalken och framför allt punkten 3 illustreras av att Svea hovrätt på relativt kort tid i två olika mål i huvudsak liknande fall, kommit till skilda slutsatser i rubriceringsfrågan (jfr den här aktuella domen med Svea hovrätts dom av den 13 april 2017 i mål B 1991-17).

Grunderna för min inställning

Den rättsliga regleringen

Enligt 8 kap. 5 § brottsbalken döms den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara för rån till fängelse i lägst ett och högst sex år. Är ett sådant brott grovt ska enligt 8 kap. 6 § samma balk dömas för grovt rån till fängelse i lägst fem och högst tio år.

Vid bedömningen av om ett rån är att bedöma som grovt ska, enligt den aktuella bestämmelsen, särskilt beaktas

1. om våldet har varit livsfarligt
2. om gärningsmannen har tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars har visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning, eller
3. om gärningen har varit av särskilt farlig art.

Uppräkningen utgör exempel på vad som kan, men inte måste, leda till att ett rån bedöms som grovt. Också andra omständigheter än de uppräknade kan således föranleda att brottet bedöms som grovt rån. Avgränsningen mellan rån och grovt rån ska dock alltid göras genom en allsidig bedömning av samtliga omständigheter vid brottet. De uppräknade försvårande rekvisiten tar sikte på det hot eller våld som använts vid brottstillfället och överlappar delvis varandra. En gärningsman som på ett hänsynslöst sätt utnyttjar en persons utsatta eller skyddslösa ställning och därtill tillfogar denne svår kroppsskada anses troligen också ha visat synnerlig råhet. (Prop. 2015/16:113 s. 86, SOU 2014:63 s. 207 och s. 252, Madeleine Leijonhufvud m.fl., Brottsbalken, En kommentar, BrB 8:6 s. 1 och NJA 2011 s. 466.)

Rättstillämpningen har präglats av en viss återhållsamhet när det gäller att anse rånbrott som grova (se NJA 1999 s. 25 med däri angivna rättsfall).

Med livsfarligt våld och svår kroppsskada avses samma saker som när det gäller dessa uttryck i bestämmelsen om grov misshandel i 3 kap. 6 § brottsbalken (se NJA II 1962 s. 207). I doktrinen har framförts att med att

våldet är livsfarligt bör jämföras att ett hot är livsfarligt, t.ex. hot med ett skarpladdat skjutvapen (Nils Jareborg m.fl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, 2 uppl., s. 198 och Petter Asp m.fl., Lexino, Brottsbalken – En kommentar, 2018, s. 372).

Högsta domstolen har i ett antal fall prövat hur rån som utförts med skjutvapen ska bedömas (se bl.a. NJA 1972 s. 323, NJA 1981 s. 335, NJA 1989 s. 829, NJA 1994 s. 732, NJA 1999 s. 25 och NJA 2002 s. 270). Om hot framställts med hjälp av skarpladdade vapen vid rån mot banker eller andra penninginrättningar eller mot taxiförare är utgångspunkten att rånet ska bedömas som grovt rån (se bl.a. NJA 1972 s. 323 och NJA 2002 s. 270). Om hotet framställts med hjälp av vapenattrapper har rån mot bank inte bedömts som grovt rån (se NJA 1994 s. 732).

Exempel på att gärningsmannen visat synnerlig råhet är att den rånade utsätts för tortyr eller långvarigt frihetsberövande (se Nils Jareborg m.fl., a.a. s. 198 och NJA 1967 s. 93).

I betänkandet SOU 2014:63 framförs att enligt praxis kan synnerlig råhet framför allt anses föreligga i fall där det våld eller hot eller annan integritetskränkning som förekommit är omfattande eller omotiverat i förhållande till tillgreppsbrottet, se t.ex. NJA 2011 s. 466 och RH 1989:28 (SOU 2014:63 s. 207).

Vid bedömningen av den rånades skyddslösa ställning åsyftas bl.a. nödställda personer eller ensamboende som p.g.a. sjukdom, handikapp eller ålder har särskilt svårt att värja sig. Rån under sådana omständigheter innefattar ofta även synnerlig råhet. Hänvisningen till den rånades utsatta ställning avser främst sådana fall där rån förövas mot någon som på grund av åliggande eller yrke inte har samma möjlighet som människor i allmänhet att försvara sig. Både bankpersonal och taxichaufförer kan sägas befinna sig i en skyddslös eller utsatt ställning. (NJA II 1962 s. 208, NJA 2002 s. 270, Madeleine Leijonhufvud m.fl., a.a. BrB 8:6 s. 3 samt Nils Jareborg m.fl., a.a. s. 198.) I NJA 1994 s. 732 ansågs bankpersonal dock inte ha haft en skyddslös eller utsatt ställning i den mening som avses i lagrummet.

Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet föreslog i sitt slutbetänkande att som en ny kvalifikationsgrund skulle införas att gärningen har utförts med understöd av skjutvapen, sprängämne, vapenattrapp eller annat sådant hjälpmedel. Förslaget syftade till att klargöra att även fall där gärningen har utförts med t.ex. en vapenattrapp men där hotet likväl framstått som ett dödshot för offret inte sällan kan vara att bedöma som grova (SOU 2014:63 s. 284).

I propositionen 2015/16:113 *Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet* betonade regeringen att det av de befintliga kvalifikationsgrunderna i straffbestämmelsen om grovt rån framgår att en restriktiv tillämpning av det grova brottet är avsedd och att detta synsätt också återspeglas i rättspraxis. Enligt regeringen kunde den föreslagna kvalifikationsgrunden om allvarliga hot inte jämföras med befintliga kvalifikationsgrunder för grovt rån, varför skäl inte fanns att lägga till den föreslagna kvalifikationsgrunden i straffbestämmelsen om grovt rån. (Prop. 2015/16:113 s. 66 f.)

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2016 infördes kvalifikationsgrunden att det särskilt ska beaktas ”om gärningen varit av särskilt farlig art”. Genom bestämmelsen betonas att även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Det ska vara fråga om omständigheter som kan sägas vara särskilt graverande. Grunden att gärningen varit av särskilt farlig art ger utrymme att bl.a. beakta det sammanhang i vilket gärningen företagits och om gärningen haft påtagligt samhällsfarliga inslag. Ett rån kan exempelvis anses vara av särskilt farlig art när det ingått i brottsplanen att slå ut viktiga samhällsfunktioner, t.ex. genom anläggande av bränder, spridande av fotanglar på allmänna vägar eller framförande av bombhot. (A. prop. s. 86.)

Den 1 juli 2017 skärptes minimistraffet för grovt rån från fängelse i fyra år till fängelse i fem år. Som skäl för höjningen framhölls att grova rån ofta är väl planerade och inte sällan rymmer ett stort mått av hänsynslöshet. Vidare betonades bl.a. att vid en jämförelse med de flesta andra förmögenhetsbrott det dessutom är uppenbart att rån för med sig en förhållandevis mycket större integritetskränkning samt att rån mot penninginrättningar och värdetransporter kan skada viktiga samhällsfunktioner. Höjningen syftade till att generellt höja straffnivån för alla gärningar som är att bedöma som grovt rån och var inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan grovt rån och rån av normalgraden. En följd av höjningen angavs vara att det tillgängliga utrymmet för straffmätningen samtidigt ökar för den lägre liggande graden av brottet. (Prop. 2016/17:108 s. 37 och s. 53.)

Min bedömning

Jag delar försvarets uppfattning att lagstiftaren med rekvisitet ”att gärningen varit av särskilt farlig art” i första hand torde ha avsett rån som är av samhällsfarlig karaktär och att här aktuellt rån inte är av sådan karaktär. Lagstiftaren poängterar dock att det valda rekvisitet är tänkt att omfatta även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna i 8 kap. 6 § brottsbalken och att det ska vara fråga om omständigheter som kan sägas vara särskilt graverande (prop. 2015/16:113 s. 86). Rent språkligt torde inte finnas något hinder mot att beteckna den aktuella gärningen som en gärning av särskilt farlig art, främst med hänsyn till hanteringen av den skarpladdade pistolen¹ (se nedan).

Frågan om det brott SS gjort sig skyldig till ska bedömas som grovt rån eller som rån av normalgraden ska prövas genom en allsidig bedömning av samtliga omständigheter (jfr NJA 2011 s. 466). Fyra män har med hjälp av bl.a. en skarpladdad pistol rånat en guldsmedsbutik i de centrala delarna av Södertälje vid lunchtid en fredag. SS var beväpnad med den skarpladdade pistolen. Han riktade pistolen direkt mot målsäganden GB men också mot övriga i butiken och utförde flera mantelrörelser. SS avsikt härmed torde ha varit att göra vapnet skjutklart genom att få det i ett skarpladdat läge. Som tingsrätten har anfört var risken stor för att vapnet hade kunnat avlossas, medvetet eller omedvetet, om inte annat när SS slog sönder montrar med vapnet. Till följd av det anförda framgår tydligt att hotet med pistolen var livsfarligt, vilket bör beaktas särskilt (jfr vad som ovan anförts om att med livsfarligt våld bör kunna jämföras livsfarligt hot). Till detta kommer att rånet uppenbarligen föregåtts av förhållandevis noggrann planering. Tre av rånarna bar masker och likadana vita jackor och byxor, medan den rånare som höll vakt utanför guldsmedsbutiken bar vanliga gångkläder. Gärningsmännen hade med sig kofötter, väskor, kniv och en pistol. De hade skaffat en falskskyldad flyktbil. Att beakta är också att rånet innefattat visst våld mot målsäganden GB.

Vid en helhetsbedömning av omständigheterna vid brottet anser jag att gärningen präglas av sådan stor hänsynslöshet att den, även med beaktande av den restriktiva tillämpning av det grova brottet som lagstiftaren avsett, bör bedömas som grovt rån.

Jag delar hovrätten bedömning när det gäller straffmätning och påföljdsval.

Hovrättens dom ska således stå fast i sin helhet.

---

¹ Pistolen var halvautomatisk med kaliber 9 mm.

Prövningstillstånd

Prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Som framgår ovan har Högsta domstolen tidigare prövat ett antal fall som gäller gränsdragningen mellan rån av normalgraden och grovt rån. Den 1 juni 2016 lades som ny kvalificerande omständighet till att ”gärningen har varit av särskilt farlig art”. Den 1 juni 2017 höjdes minimistrafvet för grovt rån från fängelse fyra år till fängelse i fem år. Högsta domstolen har inte prövat något mål om grovt rån sedan dessa lagändringar.

Högsta domstolen har i ett antal fall prövat hur rån som utförts med skjutvapen ska bedömas (se bl.a. NJA 1972 s. 323, NJA 1981 s. 335, NJA 1989 s. 829, NJA 1994 s. 732, NJA 1999 s. 25 och NJA 2002 s. 270). Om hot framställts med hjälp av skarpladdade vapen vid rån mot banker eller andra penninginrättningar eller mot taxiförare är utgångspunkten att rånet ska bedömas som grovt rån (se bl.a. NJA 1972 s. 323 och NJA 2002 s. 270). Rån där skjutvapen används är inte ovanligt förekommande. Om skjutvapnet varit skarpladdat bedöms rånet ofta som grovt rån. Viss osäkerhet kan dock skönjas i rättstillämpningen om detta också ska gälla t.ex. vid vissa butiksrån, se bl.a. den dom som försvaret pekat på, Svea hovrätts dom den 13 april 2017 i mål B 1991-17, inkl. tingsrättsdom.

Utvecklingscentrum Stockholm, som inom Åklagarmyndigheten har ett särskilt ansvar för rätts- och metodutvecklingsfrågor när det gäller rån brott, har uppgett att de ofta får frågor från åklagare om var gränsen mellan rån och grovt rån bör dras. Det är därför angeläget att Högsta domstolen preciserar och vidareutvecklar sin praxis när det gäller gränsdragningen mellan rån av normalgraden och grovt rån.

Mot denna bakgrund vill jag inte motsätta mig att Högsta domstolen, utifrån vad hovrätten funnit utrett, meddelar prövningstillstånd i fråga om rubricering och påföljd.

Bevisuppgift

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm

Södertörns åklagarkammare i Stockholm (AM-128722-17)

Kammaråklagaren Anna Hankkio